



ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД міста КИЄВА

01054, м.Київ, вул.Б.Хмельницького,44-В, тел. (044) 334-68-95, E-mail: inbox@ki.arbitr.gov.ua

ОКРЕМА УХВАЛА

м. Київ

10.08.2026

Справа № 910/8859/26

Суддя Господарського суду міста Києва Бойко Р.В., під час розгляду матеріалів позовної заяви Селянського (фермерського) господарства "Волошакевич" до Квартирно-експлуатаційного відділу міста Миколаїв та Міністерства оборони України, пояснень і документів, наданих особами у межах розгляду заяви №910/8859/26, -

ВСТАНОВИВ:

В поле зору суду потрапив спір у межах позовної заяви Селянського (фермерського) господарства "Волошакевич" до Квартирно-експлуатаційного відділу міста Миколаїв та Міністерства оборони України про:

1) визнання за позивачем права власності на врожай сільськогосподарських культур, вирощений з 2025 по 2026 рік на земельній ділянці з кадастровим номером 4824284600:09:000:0001 площею 2 810,85 га, яка перебувала у спільному обробітку відповідно до Договору №9 про спільний обробіток землі від 29.07.2016;

2) визнання за позивачем права власності на врожай сільськогосподарських культур, вирощений з 2025 по 2026 рік на земельній ділянці з кадастровим номером 4821785000:06:000:0002 площею 1 467,810 га, яка перебувала у спільному обробітку відповідно до Договору №538 про спільний обробіток землі від 06.07.2016.

Спір стосувався права власності на врожай, вирощений на земельних ділянках з кадастровим номером 4824284600:09:000:0001 площею 2 810,85 га та з кадастровим номером 4821785000:06:000:0002 площею 1 467,810 га, які передані КЕВ м. Миколаїв у користування Селянському (фермерському) господарству "Волошакевич" з метою відпрацювання співпраці з підприємствами і залучення додаткових джерел фінансування для підтримання на належному рівні бойової та мобілізаційної готовності і життєдіяльності на підставі Договору №9 про спільний обробіток землі від 29.07.2016 та Договору №538 про спільний обробіток землі від 06.07.2016.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 06.08.2026 у задоволенні заяви про забезпечення позову відмовлено повністю, ухвалою Господарського суду міста Києва від 10.08.2026 позов повернуто позивачу.

Під час дослідження матеріалів цієї справи, аналізу інформації та документів, наданих учасниками й наявних у мережі Інтернет, а також заслуховування позиції представників, суд виявив грубі порушення законодавства та недоліки в розпорядженні землями оборони шляхом їх безпідставного надання суб'єктам господарювання для вирощування сільськогосподарських культур.

Наведені порушення і недоліки носять системний, загальнодержавний характер: призводять до позаконкурентного користування землями оборони в господарських цілях,



*1*12624558*1*0*

мають наслідком недоодержання державою значних коштів і породжують правову невизначеність, яка може створювати передумови для заволодіння вирощеним на таких землях урожаєм.

У зв'язку із зазначеним, суд постановляє окрему ухвалу на адресу Кабінету Міністрів України та Міністерства оборони України.

Спір стосувався права власності на врожай, який розміщений на земельній ділянці площею 2 810,85 га (згідно акту обміру до договору між СФГ "Волощакевич" та КЕВ міста Миколаєва поля №№ 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 1/350, 6/350, 7/350, 8/350, 13 та 14), що входить до земельної ділянки з кадастровим номером 4824284600:09:000:0001 та на земельній ділянці площею 1 467,81 га (згідно акту обміру до договору між СФГ "Волощакевич" та КЕВ міста Миколаєва поля №№ 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 33/5), що входить до земельної ділянки з кадастровим номером 4821785000:06:000:0002.

Ці землі є **землями оборони та частинами військового полігону «Широкий лан» (235-й міжвидовий центр підготовки військових частин та підрозділів, один із найбільших військових полігонів у Європі) та Києво-Олександрівський авіаполігону.**

Право постійного користування землями підтверджується:

Державним актом на право користування землею серії Б №062408 від 1978 року надано в безстрокове та безоплатне користування земельну ділянку загальною площею 7102,5 га, для військових потреб.

Державним актом на право користування землею серії Б №062777 від 1989 року надано в безстрокове та безоплатне користування земельну ділянку загальною площею 29319,3 га, для Широколанівського учбового центру

Із судових та загальновідомих матеріалів вбачається, що спочатку у 2010 році, а після цього у 2016 році ці землі оборони були передані у «спільну діяльність» суб'єктам господарювання для вирощування сільськогосподарської продукції.

З листа Міністерства оборони України №11268/з від 10.06.2016 вбачається, що для вирощування сільськогосподарських культур у межах тільки двох полігонів Миколаївської області передано 15 664,29 га, з яких 10 353,56 га (Широколанівського загальновійськового полігону) і 5 310,73 га (Києво-Олександрівського авіаційного полігону).

В масштабах країни **обсяг використання земель оборони під сільськогосподарські потреби шляхом передачі у користування суб'єкта господарювання становить 41 786,31 га (станом на грудень 2021 року)**, що підтверджується листом заступника Міністра оборони України вих. №19271/з від 04.12.2021.

У межах даної справи (що в цілому згідно відомостям Єдиного державного реєстру судових рішень відповідає переважній більшості інших договорів) землі оборони надаються у користування на підставі договорів про спільний обробіток землі.

Аналіз Договору №9 про спільний обробіток землі від 29.07.2016 та Договору №538 про спільний обробіток землі від 06.07.2016 безсумнівно свідчить про **їх удаваність та укладання з метою приховування договорів оренди землі**, адже жодної спільної діяльності між сторонами не виникає (фіксований розмір платежу, що притаманно орендній платі; залишення всього врожаю у власності суб'єкта господарювання; відсутність визначення часток учасників у спільній діяльності; не визначення оператора спільної діяльності тощо).

Визначальним для правової кваліфікації цих договорів є те, що судовими рішеннями у справах №915/69/15 та №915/555/15, аналогічні договори про спільний обробіток землі між цими ж суб'єктами, укладені у 2010 році, були **визнані недійсними за позовами заступника військового прокурора Миколаївського гарнізону.**

Суди виходили між іншим із того, що Кабінетом Міністрів України не визначено



порядок надання військовим частинам дозволу на виконання статті 4 Законом України «Про використання земель оборони».

Сторони правовідносин, незважаючи на відсутність визначеного Кабінетом Міністрів України порядку та судові акти про недійсність майже тотожних договорів про спільний обробіток землі 2010 року – знову передали землю в користування (вже на 9 років).

Зміна суб'єкта, який передав від імені держави землю та погодження органів місцевого самоврядування не надають право на використання землі в господарських цілях та не легітимізують таке користування.

Укладення договорів щодо використання земель оборони після судового рішення про їх недійсність **очевидно переслідує мету порушення публічного порядку** - безпідставного використання земель оборони, одержання поза конкурентного доступу до ресурсу (права оренди землі) за істотно заниженими цінами та **є свідченням очевидної неповаги до остаточного судового рішення**.

Питання бездіяльності відповідного прокурора, який подав позов і захистив інтереси держави у спосіб визнання недійсним договору про використання земель оборони, а після цього, **дізнавшись** про укладання аналогічних договорів, не вжив заходів прокурорського реагування, не є предметом цієї окремої ухвали, а викладено в іншій окремій ухвалі на адресу Генерального прокурора.

Водночас право постійного користування земельною ділянкою це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку (ч. 1 ст. 92 Земельного кодексу України).

У відповідності до вимог ст.13 Земельного кодексу України, ст.ст.9, 14 Закону України «Про Збройні Сили України» землі, закріплені за військовими частинами та установами Збройних Сил України, є державною власністю та належать їм на праві оперативного управління, а вирішення питань щодо порядку надання Збройним Силам України в управління об'єктів державної власності, зокрема земельних ділянок, відносяться до повноважень Кабінету Міністрів України.

У відповідності до ч.ч. 1, 4 ст. 77 Земельного кодексу України землями оборони визнаються землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України. Порядок використання земель оборони встановлюється законом.

На розвиток наведеної норми Земельного кодексу України прийнято Закон України «Про використання земель оборони», статтею 2 якого встановлено, що військові частини та установи зобов'язані використовувати надані їм земельні ділянки відповідно до вимог земельного законодавства.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про використання земель оборони» визначено, що військові частини можуть дозволяти фізичним і юридичним особам вирощувати сільськогосподарські культури, випасати худобу та заготовляти сіно на землях, наданих їм у постійне користування, за погодженням з органами місцевого самоврядування або місцевими органами виконавчої влади і **в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України**.

Статтею 117 Конституції України та статтею 49 Закону №794 встановлено, що Уряд в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання; акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Таким чином, прийняття актів Кабінету Міністрів України, внесення до них змін, відновлення їх дії тощо відноситься до виключної компетенції Уряду.

Отже, порядок надання військовими частинами дозволів фізичним і юридичним особам



на вирощування сільськогосподарських культур, випасання худоби та заготівлі сіна на землях оборони, наданих військовим частинам у постійне користування стосується обов'язків Кабінету Міністрів України.

Закон України «Про використання земель оборони» було ухвалено 27 листопада 2003 року, і зі **спливом понад 22 років з моменту його ухвалення Кабінетом Міністрів України досі не визначено порядок використання земель оборони в господарських цілях.**

Спроби Міністерства оборони України самостійно запровадити порядок передачі таких земель для спільного використання у господарських цілях не ґрунтується на положенням законодавства.

У Рішенні від 12.02.2002 №3 рп/2002 Конституційний Суд України зазначив, що для реалізації закріпленого в Конституції України права власності потрібні галузеві закони, які встановлюють конкретні норми використання власником належного йому майна з урахуванням інтересів усіх суб'єктів правовідносин (абз. 4 пп. 3.1 п. 3 мотивувальної частини рішення).

Окрім того, в Рішенні Конституційного Суду України від 11.11.2008 №25-рп/2008 (абз. 3 пп. 3.2 п. 3 мотивувальної частини) зазначено, що правовий режим власності, порядок і умови набуття та припинення права власності, а також права володіння, користування та розпорядження майном(землею) визначаються законом.

Збройні Сили України перебувають у підпорядкуванні Міністерства оборони України, яке згідно ст. 10 Закону України «Про Збройні Сили України» забезпечує їх життєдіяльність, функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність, підготовку до виконання покладених на них завдань, застосування, комплектування особовим складом та його підготовку, постачання озброєння та військової техніки, підтримання справності, технічної придатності та модернізації зазначеного озброєння і техніки, матеріальних, фінансових, інших ресурсів та майна згідно з потребами, визначеними Генеральним штабом Збройних Сил України в межах коштів, передбачених Державним бюджетом України, і здійснює контроль за їх ефективним використанням, організовує виконання робіт і надання послуг в інтересах Збройних Сил України.

Згідно п.п. 1, 2 Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №671 від 26.11.2014 (надалі - Положення), Міністерство оборони України (Міноборони) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва.

Міноборони є органом військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили.

Міноборони у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Відповідно до п.п. 3)-5) п. 5 Положення Міноборони з метою організації своєї діяльності, зокрема: організовує планово-фінансову роботу в апараті Міноборони, на підприємствах, в установах і організаціях, які належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку; забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів, державних фінансових і матеріальних ресурсів, усунення недоліків і порушень, виявлених органами державного фінансового контролю та правоохоронними



органами; здійснює в межах повноважень, передбачених законом, контроль за цільовим використанням державних коштів, які передбачено для реалізації проектів, виконання програм, зокрема міжнародних.

Враховуючи, що відповідно до ст. 4 Закону України «Про використання земель оборони» порядок надання військовими частинами дозволів фізичним і юридичним особам на вирощування сільськогосподарських культур, випасання худоби та заготівлі сіна на землях, наданих їм у постійне користування, має бути визначений Кабінетом Міністрів України, суд вважає, що саме на Кабінет Міністрів України, як на вищий орган виконавчої влади Конституцією та законами України покладено повноваження, зокрема стосовно підзаконного регулювання порядку використання земель оборони, тому заміна такого порядку нормативними документами Міністерства оборони України не може вважатися належним врегулюванням даних правовідносин.

Отже, чинним на момент укладення договорів про спільний обробіток землі законодавством було передбачено, що військові частини мають, за наявності погодження відповідного органу, уповноваженого від імені держави на розпорядження цією землею, право надавати дозвіл фізичним та юридичним особам на вирощування сільськогосподарських культур на земельних ділянках, що належать до категорії земель оборони **виключно в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України**.

Між тим відсутність порядку, визначеного Кабінетом Міністрів України, унеможливлювала реалізацію такого права.

У зв'язку із відсутністю потреби у використанні земель (станом на 2021 рік – 41 тис. га) у військових цілях та неможливість ні самосійного сільськогосподарського обробітку землі, ні законних підстав для передачі її в оренду (за відсутності визначеного Кабінетом Міністрів України порядку), військові частини та Квартирно-експлуатаційні відділи по всій країні вдаються до укладення удаваних договорів про спільну діяльність, якими маскують передачу земель оборони в оренду.

На рівні Верховного Суду багато років сформована стабільна практика про недопустимість передачі таких земель у користування, а відповідне КЕВ (як правило за ними закріплені землі полігонів) не має повноважень на передачу наданих йому в постійне користування цих земельних ділянок (постанова об'єднаної палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 15.11.2024 у справі № 905/20/23, постанови Верховного Суду від 23.10.2019 у справі № 904/8549/17 та від 15.04.2026 у справі №902/661/25).

З часом деякі такі договори визнаються недійсними (*якщо оскаржуються – в окремій ухвалі Генеральному прокурору суд наведе приклади вибіркової діяльності органів прокуратури при оскарженні подібних договорів*), проте час судового розгляду використовується для обробітку і одержання доходів з таких земель, а **на прикладі цієї справи, наявність рішення суду не завершує таке користування, а стає підставою для укладання аналогічного договору на новий термін**.

На прикладі двох договорів, які аналізувалися у межах даної справи, суд детально та наглядно покаже як передача земель оборони у користування призводить до недоодержання державою коштів.

- Передача вказаних земель мала суспільний резонанс та широко висвітлювалося у ЗМІ протягом досить тривалого часу (з 2016 по 2022):
- У 2016 Комісія по обліку та правомірності надання земель у спільну господарську діяльність на військовому полігоні Широкий Лан у Миколаївській області виявила ряд порушень в управлінській діяльності - <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/minoboroni-priznachilo-perevirku-peredachi-zemli-poligonu-shirokij-lan-u-gospdijalnist-153448.html> (21.06.2016);



- Начальник армійського полігону "Широкий Лан" полковник Юрій Микула передав фірмі своєї дочки 617,31 гектара земель Міноборони. - <https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/16752-horoshij-tato-polkovnik-pidkinuv-dochki-ponad-600-gektariv-vijskovogo-poligonu.htm> (15.10.2016);
- Військова прокуратура розповіла, як полігон "Широкий лан" перетворили на "присадибне господарство" <https://m.glavnoe.in.ua/amp/n286756> (18.10.2016);
- 30% полігону "Широкий Лан" під Миколаєвом незаконно використовуються під сільське господарство - <https://nikvesti.com/ru/amp/news/business/171317> (06.11.2019);
- Кому – війна, а кому – поля: хто заробляє на військових полігонах Миколаївщини - <https://nikcenter.org/ru/2022/02/newsitem-65775/> (07.02.2022).

Незважаючи на широкий розголос та суспільний резонанс, більшість із переданих у 2016 році ділянок, використовувалися до кінця 2025 року (а їх використання для збору врожаю продовжується і в 2026 році) на підставі цих же договорів про спільну діяльність.

Обрання особи, з якою укладається договір про спільний обробіток землі відбувається **на поза конкурсній основі**, що саме по собі є додатковим джерелом для сумнівів у прозорості та ефективності визначення ціни користування.

Суд наведене суму коштів, які були офіційно сплачені військовим від використання двох ділянок, а пізніше порівняє із сумами коштів, які б могла одержати держава від передачі ділянок на конкурентних засадах (з використанням процедури торгів Prozorro).

	Ділянка 1, площею 1467,81 га		Ділянка 2, площею 2810,85 га	
рік	Загальна сума, грн.	грн. за 1га	Загальна сума, грн	грн. за 1га
2018	3361284,9	2290,00	6436847	2290,00
2019	3361284,9	2290,00	6436847	2290,00
2020	3526679,9	2402,68	6753577	2402,68
2021	3725079,27	2537,85	6880269	2447,75
2022	3969041,87	2704,06	7853336	2793,94
2023	4820707,03	3284,29	9231604	3284,28
2024	4023650,21	2741,26	7705887	2741,48
2025	4355603,08	2967,42	8340948	2967,41

Наведена ціна користування землями під сільськогосподарські потреби – від 2290 грн. за 1 га (2018 рік) до 2967,41 грн. за 1 га (у 2025 році) **очевидно не відповідає ринковим цінам у відповідному регіоні.**



Примітно, що для виправдання ціни передачі земель у користування в листі №11268/з від 10.08.2016 була використана така методологія визначення мінімальної ціни: *«за інформацією місцевих мешканців с. Ставки Весилинівського району було встановлено, що мешканці села передають землю в оренду за 1600 грн за 1 га»*. Для Київської, Хмельницької області визначена мінімальна ціна 3000 грн за 1 га, Одеської – 2000, Чернігівської – 1500 грн. за 1 га.

Суд висновує, що вказана ціна користування як мінімум вдвічі менша реальної ринкової ціни оренди землі у разі здачі в оренду незначного паю.

Це неодноразово висвітлювалося у ЗМІ, проте не вплинуло ні на користування землями, ні на вартість такого користування:

06.11.2019 опублікована стаття « 30% полігону "Широкий Лан" під Миколаєвом незаконно використовуються під сільське господарство» - <https://nikvesti.com/ru/amp/news/business/171317> в якій міститься посилання на допис на сторінці у Facebook журналіста Юрія Бутусова із посиланням на міністра економіки Тимофія Мілованова. *«Хтось там працює, знімає врожай. А я згадав, що там уже були перевірки військової прокуратури у 2015 році, теж щодо нелегальних фермерів, які працюють на закритій території та не сплачують податків. Усього понад 10 мільйонів сільськогосподарських земель під контролем держави – це за різними оцінками від 20 до 30% всього обсягу земель сільгосппризначення, і як вони використовуються різними відомствами, буде об'єктивно встановлено, упевнений міністр економіки»*, - написав Юрій Бутусов.

07.02.2022 опублікована стаття «Кому – війна, а кому – поля: хто заробляє на військових полігонах Миколаївщини» - <https://nikcenter.org/ru/2022/02/newsitem-65775/> в якій йшлося про таке *«Майже половина землі військових полігонів Миколаївщини — 16 тисяч гектарів — опинилася у розпорядженні великих агробізнесменів та депутатів. Підприємці, нібито спільно з арміями, вирощують зернові та соняшник. Ось тільки весь прибуток дістається підприємцям, а військові одержують мінімальну орендну плату. Центр отримав доступ до договорів на оренду полігонів та з'ясував, хто без аукціонів придбав величезні ділянки землі та скільки через це втрачають військові»*.

Для суду очевидно, що оренда великого масиву площі (тисяча га і більше) для будь-якого суб'єкта господарювання є вигіднішим ніж оренда паю площею 2 га., а тому ринкова ціна оренди значного масиву сільськогосподарських угідь є значно вищою.

Це підтверджується відомостями аукціонів із передачі державних земель в суборенду в межах Миколаївської області в яких брав участь і перемігав в тому числі позивач у даній справі (проводилися ТОВ «Державний земельний банк» на початку 2025 року).

1. Аукціон LRE001-UA-20250124-03446 з продажу права суборенди ділянки площею 1186.2322 га, що розташована в межах території Степівської сільської територіальної громади, Миколаївського району, Миколаївської області, кадастровий номер 4824284000:13:000:0002. Переможцем стало ТОВ «Грінвіл ЛТД» з ставкою 19 200 932,40 грн. за 1 рік користування, що складає **16 186,49 грн. за 1 га** на 1 рік. Ставка СФГ «Волощакевич» була на декілька копійок за 1 га нижча. <https://prozorro.sale/auction/LRE001-UA-20250124-03446>;

2. Аукціон LRE001-UA-20250124-1493 з продажу права суборенди ділянки площею 762.9263 га, що розташована в межах території Степівської сільської територіальної громади, Миколаївського району, Миколаївської області, кадастровий номер 4824284000:11:000:0001. Переможцем стало ТОВ «С-ПОСТОК» з ставкою 10 800 000,00 грн. за 1 рік користування, що складає **14 156,02 грн. за 1 га**. <https://prozorro.sale/auction/LRE001-UA-20250124-14930>;

3. Аукціон LRE001-UA-20250827-40419 з продажу права суборенди землі площею 925,3770 га, що розташована в межах території Степівської сільської ради Миколаївського району Миколаївської області, кадастровий номер 4824284000:02:000:0023. Переможцем



стало Селянське (фермерське) господарство «ВОЛОЩАКЕВИЧ» з ставкою 15 360 001,20 грн., що становить **16 598,64 грн. за 1 га.** <https://prozorro.sale/auction/LRE001-UA-20250827-40419>;

4. Аукціон LRE001-UA-20250224-01809 з продажу права суборенди площею 1120.6632 га, що розташована на території Вільнозапорізької сільської територіальної громади, Баштанського району, Миколаївської області, кадастровий номер 4824586000:04:000:0170. Переможцем стало ПП «ЛУБ'ЯНСЬКЕ» з ставкою 13 547 733,32 грн., що становить **12 089,03 грн. за 1 га.** <https://prozorro.sale/auction/LRE001-UA-20250224-01809/>.

Таким чином, використання прозорих конкурентних процедур щодо передачі державних земель у користування на прикладі періоду 2025 року приводить до одержання плати за передачу у користування подібних земель у цьому регіоні на суму у **розмірі 12-16 тис грн. за 1 га замість 2967 грн. за 1 га**, які сплачувалися за удаваними договорами спільного обробітку землі.

Недоодержання за використання земель оборони до 10 000 грн. за 1 га на рік призводить до щорічних втрат близько 400 млн. грн. (із розрахунку 41 тис га).

Саме Кабінет Міністрів України на виконання статті 4 Закону України «Про використання земель оборони» може затвердити порядок надання дозволів на використання земель оборони в сільськогосподарських та інших цілях, що **запровадить правове поле для легального використання таких земель** – з одного боку нівелює десятки судових спорів та припинить незаконне використання земель, а з іншого припинить корупційні ризики та збільшить надходження до бюджету через **запровадження конкурентних та прозорих процедур передачі землі в користування.**

Окрему увагу суд акцентує на необхідності уважного розгляду питання законодавчого врегулювання звільнення (зменшення розміру) Міністерства оборони України від сплати земельного податку. Це питання є безпосередньо пов'язаним із предметом використання земель оборони у господарських цілях, оскільки «вимушеним» залучення третіх осіб до обробітку земель часто інколи офіційно пояснюється прагнення військових частин на укладання договорів спільної діяльності та компенсування податкового навантаження за рахунок аграріїв.

Водночас покладання в умовах воєнного стану податкового тягара на Міноборони за стратегічні об'єкти та полігони, господарське використання яких обмежене, порушує принципи справедливості та раціонального розподілу бюджетних коштів.

Питання справедливості сплати земельного податку за землі оборони, передані в постійне користування Міністерству оборони України, набуває критично важливого значення, особливо в умовах повномасштабної війни та неймовірного навантаження на державний бюджет.

В умовах агресії проти України кожна гривня державного бюджету має працювати на забезпечення фронту, посилення обороноздатності та підтримку Збройних Сил. Спрямування бюджетних коштів на сплату податків усередині ж державного сектору (коли Міноборони сплачує земельний податок до місцевих бюджетів) часто перетворюється на неефективний рух фінансових ресурсів за принципом «з кишені в кишеню», створюючи додатковий адміністративний та фінансовий тиск на відомство.

З одного боку, органи місцевого самоврядування розраховують на надходження від земельного податку для забезпечення життєдіяльності своїх громад. З іншого — більшість земель оборони виконують виключно безпекові функції, є полігонами, таборами чи стратегічними об'єктами, використання яких у господарських цілях обмежене або взагалі неможливе. Вимагати сплати податків на загальних підставах за такі території виглядає несправедливим.



Через відсутність чітко врегульованого на рівні Уряду порядку використання земель оборони в господарських цілях (зокрема для сільськогосподарського виробництва чи інших потреб) держава та місцеві громади втрачають значний потенційний економічний ресурс. Військові формування не можуть повноцінно та легально залучати кошти через партнерство з агровиробниками, а наявні фінансові зобов'язання лише обтяжують баланс міністерства.

Ключовою вимогою часу є **невідкладне запровадження порядку, передбаченого статтею 4 Закону України «Про використання земель оборони»**. Без затвердження Урядом цього механізму неможливо легально, прозоро та ефективно залучати землі оборони (або їх частину, що не задіяна безпосередньо у військових потребах) до господарського використання, зокрема для вирощування сільськогосподарських культур.

Комплексний підхід Уряду має вирішити дилему між фінансовими інтересами місцевих громад та реаліями воєнного часу, коли Міністерство оборони змушене спрямовувати дефіцитні бюджетні ресурси на сплату податків за стратегічні об'єкти та полігони.

Розробка чіткого порядку дозволить перетворити землі оборони з джерела постійних судових конфліктів і фінансового тягаря на легальний ресурс, який приносить користь як обороноздатності країни, так і місцевій економіці.

У зв'язку із цим суд направляє на адресу Кабінету Міністрів України окрему ухвалу з метою привернення уваги до наслідків багаторічної бездіяльності щодо неприйняття порядку на виконання статті 4 Закону України «Про використання земель оборони».

Щодо окремої ухвали на адресу Міністерства оборони України.

Незаконна передача земель оборони, зокрема територій військових полігонів, під сільськогосподарські потреби є грубим правопорушенням, яке зачіпає не лише інтереси Збройних Сил України, а й фундаментальні основи безпеки всього державного устрою.

Порушення публічного порядку у цьому контексті полягає у системній дестабілізації суспільних відносин та підриві обороноздатності країни.

Основні причини та наслідки такого порушення включають:

1. Загроза національній безпеці та обороноздатності, зрив бойової підготовки: Полігони призначені для проведення тактичних навчань, стрільб із різних видів озброєння, випробувань військової техніки та розмінування. Передача цих земель під агровиробництво унеможливує виконання бойових завдань підрозділами сил оборони (особливо в умовах триваючої агресії).

2. Створення небезпеки для цивільних: передача в користування частини полігонів із використанням іншої частини під військові потреби створює пряму загрозу життю та здоров'ю громадян.

3. Порушення принципу верховенства права та імперативності закону. Землі оборони мають особливий публічно-правовий статус. Законодавство України встановлює суворі обмеження на зміну їх цільового призначення чи передачу у користування стороннім особам (особливо під господарську діяльність).

4. Деморалізація суспільства: незаконна передача у користування таких стратегічних ресурсів часто супроводжується корупційними зловживаннями (про вибір користувача та формування ціни суд писав раніше), що висвітлюється в засобах масової інформації і підриває довіру громадян до державних інституцій та закону, порушуючи базовий суспільний договір про захист держави.

Договори щодо використання земель оборони (зокрема територій військових полігонів) для сільськогосподарських потреб до затвердження Кабінетом Міністрів України відповідного порядку та поза конкурентними процедурами визначення користувача (за ціною, істотно нижчою за ринкову), грубо порушують публічний



порядок, що має наслідком нікчемність таких правочинів.

З урахуванням викладеного, до прийняття Кабінетом Міністрів України відповідного порядку, Міністерству оборони України необхідно розглянути питання щодо вжиття вичерпних заходів задля недопущення використання земель оборони не за цільовим призначенням. Зокрема, відомство має:

- провести аудит та інвентаризацію земель оборони, які передавалися та/або є переданими в користування;
- припинити факти незаконного користування такими землями та забезпечити їх звільнення;
- ініціювати притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності;
- забезпечити стягнення з незаконних користувачів та/або винних осіб коштів у розмірі завданих збитків і недоотриманих Міністерством оборони України доходів.

Частиною 1 статті 246 Господарського процесуального кодексу України визначено, що суд, виявивши при вирішенні спору порушення законодавства або недоліки в діяльності юридичної особи, державних чи інших органів, інших осіб, постановляє окрему ухвалу, незалежно від того, чи є вони учасниками судового процесу.

Окрема ухвала надсилається відповідним юридичним та фізичним особам, державним та іншим органам, посадовим особам, які за своїми повноваженнями повинні усунути виявлені судом недоліки чи порушення чи запобігти їх повторенню (ч. 6 ст. 246 Господарського процесуального кодексу України).

Оскільки судом встановлені обставини наявності недоліків описаних в окремій ухвалі, то існують підстави для повідомлення Кабінету Міністрів України та Міністерства оборони України про такі недоліки з метою їх системного усунення.

На підставі викладено та керуючись статтями 234, 246 Господарського процесуального кодексу України, Господарський суд міста Києва, -

УХВАЛИВ:

1. Постановити окрему ухвалу та надіслати її на адресу **Кабінету Міністрів України** (01008, м. Київ, вул. Грушевського, буд. 12/2) з метою усунення виявлених порушень законності та причин і умов, що їм сприяють, зокрема щодо незаконного використання земель оборони в господарських цілях та понад 22-річної бездіяльності Уряду у питанні затвердження порядку на виконання статті 4 Закону України «Про використання земель оборони».

2. Кабінету Міністрів України вжити заходів шляхом розробки та прийняття відповідних рішень щодо системного усунення проблеми – можливості передачі земель оборони в господарських цілях та пошуку комплексного рішення щодо земельного податку за користування землями оборони в умовах воєнного стану.

3. Постановити окрему ухвалу та надіслати її на адресу **Міністерства оборони України** (03168, м. Київ, вул. проспект Повітряних Сил, буд. 6) з метою усунення виявлених порушень законності та причин і умов, що їм сприяють, зокрема щодо незаконного використання земель оборони в господарських цілях.

4. Міністерству оборони України до прийняття Кабінетом Міністрів України порядку на виконання статті 4 Закону України «Про використання земель оборони» розглянути питання щодо вжиття вичерпних заходів задля недопущення використання земель оборони не за цільовим призначенням, зокрема:

- провести аудит та інвентаризацію земель оборони, які передавалися та/або є переданими в користування;
- припинити факти незаконного користування такими землями та забезпечити їх



звільнення;

- ініціювати притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності;
- забезпечити стягнення з незаконних користувачів та/або винних осіб коштів у розмірі завданих збитків і недоотриманих Міністерством оборони України доходів.

5. Встановити Кабінету Міністрів України та Міністерству оборони України строк для надання відповіді про вжиті ними заходи (або запланований план заходів) за наслідками розгляду даної окремої ухвали - три місяці з моменту одержання даної окремої ухвали.

6. Ухвала набирає законної сили з моменту її підписання (10.08.2026) та може бути оскаржена протягом десяти днів шляхом подання апеляційної скарги до Північного апеляційного господарського суду.

Суддя

Роман БОЙКО

